

växter

I HÄLSINGLAND OCH GÄSTRIKLAND

Sumpnoppa
Gnaphalium uliginosum

Nr 1
1998
Årg. 16

Växter i Hälsingland och Gästrikland (VÄX) ges ut av Gävleborgs Botaniska Sällskap (GÄBS), lokalförening av Svenska Botaniska Föreningen (SBF). VÄX utkommer med tre nummer årligen (vinter, vår och höst).

Du blir medlem i GÄBS och erhåller VÄX genom att betala in årsavgiften på GÄBS postgirokonto 57 58 11 - 5. Årsavgiften för 1998 är 100 kr för dig som inte är medlem i SBF. 10 kr av denna avgift går till medlemskap i SBF. Om du redan är medlem i SBF är årsavgiften 90 kr. För familjemedlemskap är årsavgiften 25 kr (inkluderar ej VÄX).

SBF:s årsavgift för 1998 är 265 kr, vilket inkluderar prenumeration på SBT. SBT utkommer sex gånger årligen och omfattar ca 360 sidor. Kontakta Britt Snogerup, Botaniska museet, Ö. Vallgatan 18, 223 61 Lund, postgiro 446 50 72 - 9.

Önskemål och bidrag i alla former för kommande VÄX mottages tacksamt av redaktionen:

Bengt Stridh, Uddstigen 4, 725 91 Västerås, 021/522 58 (+fax), bengt.stridh@mailbox.hogia.net

Gunnar Nilsson, Brunnsgatan 78, 802 51 Gävle, 026/65 36 01

Birgitta Hellström, Ringvägen 35, 818 41 Forsbacka, 026/359 60

GÄBS styrelse 1997

Ordförande Anders Delin	Kulgatan 40	810 28 Järbo	0290/708 21
		telefonsvarare och fax:	0290/700 87
Vice ordf. Peter Ståhl	Majvägen 30	803 33 Gävle	026/18 72 78
Sekreterare Elisabeth Hermansson	Myra 2276	820 40 Järvsö	0651/470 06
Kassör Bo Norell	Tredje Tvärg. 24A	802 84 Gävle	026/10 86 46
	adress enligt ovan		
Birgitta Hellström	adress enligt ovan		
Bengt Stridh			
Björn Wannberg	Ormvråksvägen 7	756 52 Uppsala	018/32 07 59
suppleant Gunni Hedkvist	Främlingshemsv. 18	810 22 Årsunda	026/29 02 11
suppleant Åke Ågren	Ringvägen 9 E	826 50 Söderhamn	0270/105 03

GÄBS bildades i Gävle den 7 februari 1982. Sällskapets syften är:

1. Att sammanföra människor, som är intresserade av botanik i allmänhet eller någon av botanikens många specialgrenar, och verka för spridandet av kunskaper inom dessa områden.
2. Att utforska floran i Gävleborgs län.
3. Att verka för skydd och vård av hotade växter och växtsamhällen i länet.

I Hälsingland bedrivs projektet "Hälsinglands flora" med Anders Delin som ledare, Peter Ståhl som handhavare av atlasrutor och Bengt Stridh som rapportmottagare för hotade arter. I Gästrikland pågår projektet "Gästriklands flora" med Peter Ståhl som ledare, Gunnar Nilsson som handhavare av florarutor och Birgitta Hellström som rapportmottagare för hotade arter.

GÄBS har 223 medlemmar varav 11 familjemedlemmar (1998-01-18).

Omslagsbild av Jonas Lundin, Gävle.

Årsmöte lördag den 21 mars 1998

kl. 11.30- ca 15.30 på Staffansgården i Delsbo

Program

🍏 Årsmötesförhandlingar.

🍏 Rapporter från verksamheten.

🍏 Genteknik i jordbrukslandskapet.

Föredrag kl. 12.10-13.00 av Jan Eksvärd, agronom och handläggare av miljöfrågor på LRF. Efter föredraget finns 40 minuter för frågor och diskussion. Kom i tid, Jans tidsschema är pressat eftersom han har tågtider att passa till och från Hudiksvall!

Vägbeskrivning

Följ riksväg 84 mellan Ljusdal och Hudiksvall. Tag av söderut **under** järnvägen i Delsbo (det finns bara en järnvägsundergång). Staffansgården ligger omedelbart söder om undergången på vägens västra sida. Kommer du på "Kalvstigen" från Järvsö ligger följdaktligen Staffansgården omedelbart innan du kör under järnvägen i Delsbo.

GÄBS höstmöte 1997

Ove Lennström

Morgonen den 17 oktober gav oss alla en föraning om att det skulle komma att bli en sådan där riktigt grå lördag vilket denna årstid vanligen brukar erbjuda, men under vår resa mot Järbo sprack hela himlen upp till ett enda soligt leende.

Årets höstmöte ägde rum på Kulgatan i Järbo, vår käre ordförande Anders Delins nya hemvist. Vid ankomsten till den väl tilltagna tomten möttes vi av värden själv. Vid en rundvandring i trädgården förevisade han sina odlingar innehållande mycket speciella trädgårdsväxter, eller vad sägs om fjällgröe och rosettjungfrulin. Anders berättade att blåsugan redan haft sina dagar. Borta var också all den svamp som funnits här för mindre än en vecka sedan.

Inne i stugan hade fru Lotta förberett vår ankomst med kaffe och smörgås, ett mycket uppskattat tilltag. Resten av förmiddagen ägnades åt växtstudier från sommarens inventering. Birgitta pressade Göran med en del krassingar vilka han klarade med betyget mycket väl godkänd. Gunni hade med sig en knytlingliknande skapelse, vilken folk av conduit resolverade som varande en knytling, nåväl vi kan väl ändå notera *in sico*, *Herniaria glabra* var. *gunniensis*.

Anders diverterade oss med en utställning på temat växtodling. Bland annat minns vi klonade ormtungor, ett lyckat försök att föröka ormbunken via utlöpare. På bordet låg det rykande färsk litteratur,

nästan direkt kommen från pressarna. Vi studerade också borkkärnor från hundraåriga furor under stereolupp, undrande om kommande generationer, liksom vi, ges möjligheten att studera historien *in vivo*, eller om de får hålla till godo med de "ynglingar" som redan idag karaktäriserar merparten av taigan.

Gunni tog med oss ut på gården för en demonstration av en av de nyinförskaffade GPS-navigatörer. Den visade sig fungera riktigt bra på den öppna gårdsplanen." I skogen är det sämre" säger Gunni, "där får man klättra upp i grantopparna för att erhålla satellitkontakt".

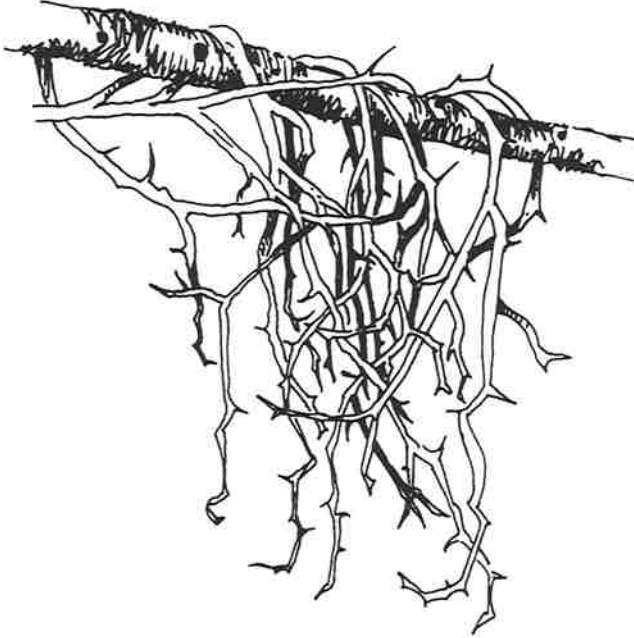
Tänk vad tiden rinner iväg när man pratar botanik i detta sällskap. "Helt plötsligt var det bara lunch".

Eftermiddagen började med styrelsemöte, varvid "vi som blev över" fick njuta av lilla Ellinor och hennes vänner, vilka var sysselsatta med att examinera svamp. Brödkorgssvampen uppvisades icke utan stolthet för oss *philosophis naturalibus*. Cinnobertickan i all dess glans, hyste också de unga damernas beundran. Till ovanligheterna hörde kanske att även denna hårdtuggade tingest avsmakades innan examinationen var till full belåtenhet.

Efter styrelsemötets avslutande ägnades resten av dagen åt diablidsstudier. Birgitta hade tagit med sig Gunnar Bakkens proffsiga lavbilder. Jag hade letat fram några svampbilder och Åke visade som

alltid massförekomst av blommor varvat med en och annan lav. Anders bilder visade som vanligt allt, från urskog i Norge till märkliga solnedgångar, däremellan fanns många växtbilder.

*Jag återgav
med sändebudets rätt från tid till tid vårt
öde speglat i galaxens hav
Aniara 103*

Ringlav

Teckning Jonas Lundin

Gör det nu!
Betala medlemsavgiften!
100:- (90:- för medlem i SBF)
25:- familjemedlem

Gästriklands Flora - 3 år kvar!

Peter Ståhl

Tiden går fort när man har roligt. Gästriklands flora startade 1990 och nu är det bara 2 år kvar till år 2000. Vi har diskuterat hur de följande inventeringsåren skall disponeras i cirkelgruppen och kommit fram till följande.

Inventerade florarutor

78 rutor är färdiginventerade. 34 är delinventerade. Alla prioriterade rutor, det vill säga var 4:e ruta, är bokade och kommer att kunna slutföras till år 1999. För att få schackbrädet fyllt (varannan ruta) behöver 12-15 rutor utöver de redan bokade färdigställas. Även detta mål ser ut att vara möjligt att nå till år 1999. Om vi klarar detta mål under 1999 kan vi använda år 2000 till kompletterande inventeringar av rutor som inte blivit besökta. Vi tänker oss alltså lägga om inventeringsmetodiken sista året så att en dag ägnas varje ny ruta oavsett hur många arter vi hittar.

Inventerarmöten

Under 1998 kan vi i stort hålla till var som helst i landskapet eftersom alla stora luckor nu är tilltäppta. En fördel är dock om inventerarmötena förläggs nära landskapets mitt. Vi valde därför Årsunda som är både centralt och inarbetat.

Huvudmötet blir 5-9 juli. Observera att vi denna gång börjar på Söndagen för att det skall passa med Mikael Hedrens orkideeresor i Gästrikland och Hälsingland

3-4 juli. Istället för förmöte lägger vi in ett eftermöte helgen 1-2 augusti, under skogsfruns blomning.

1999 kommer veckomötet att ägnas åt kusten som ser ut att bli oförtjänt dåligt inventerad om vi inte satsar extra på detta.

Torsåkers socken

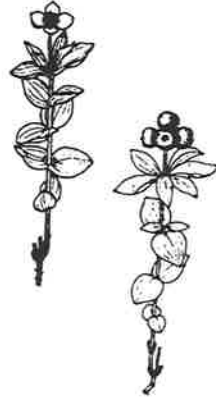
Barbro Risberg har nu börjat sammanfatta den inventering som hon och Lennart gjort i Torsåker. Det ser alltså ut som den efterlängtdade Torsåkersfloran snart blir verklighet. När detta arbete börjar bli färdigt kommer vi troligen att kunna lägga in Torsåkersmaterialet i databasen för Gästriklands Flora. Detta innebär att vi inte behöver lägga så mycket krut på inventering i Torsåker. Barbro och Lennarts inventering är ju mer detaljerad än landskapsinventeringen. Prioriterade rutor i Torsåker bör dock göras färdiga. Dessutom bör särskilt viktiga växtlokaler besökas.

Dialektala växtnamn

Det har varit trögt med rapporteringen av dialektala växtnamn. Här krävs uppsökande verksamhet. Gunni har lovat att kolla Årsunda och Österfärnebo, Olov undersöker Hille och Hamrånge, Birgitta Valbo. Hjälp med Ovensjö, Torsåker och Ockelbo behövs.

Floraskrivandet

Huvuddelen av floraskrivandet hoppas jag klara på egen hand (flämt!). Jag är dock inte främmande för bistånd. Gunnar har i stort sett redan skrivit det obligatoriska avsnittet om florans utforskande. Andra delar till exempel geologiavsnittet skulle också kunna överlåtas. Mycket förberedelser typ sammanställningar, provkartor, felsökning i databasen, databearbetningar etc är förstås tacksamt att dela på olika personer.

Florans innehåll

Själva innehållet har diskuterats tidigare. Färdiga förslag till vad som bör ingå och hur artbeskrivningarna skulle kunna se ut har tagits fram. Detta får vi titta närmare på om några år. En sannolik utveckling av dispositionen är dock att lägga mindre vikt vid uppräknningen av lokaler och

istället låta detta ligga som en CD-bilaga. Alternativt skulle man kunna välja mellan boken och den mer innehållsrika men betydligt tunnare multimedieprodukten Gästriklands flora. Vi får väl se!

GÄBS på Internet

<http://www-pp.hogia.net/bengt.stridh/GABS/gabs.html>

Rudolf Wallenius, skoglig naturvårdare

Anders Delin

Rudolf Wallenius kom som kronojägare till Ovensjö kronopark i nuvarande Sandvikens kommun år 1948. Han hade uppdraget att sköta skogsbruket i ett område, som sedan många hundra år har varit utnyttjat för skogsbruk, men som i början av vårt sekel ändå omfattade delar med grov och under lång tid rätt måttligt utnyttjad skog.

År 1934 hade Domänstyrelsen på förslag av jägmästaren i Grönsinka revir, Einar Hedulff, avsatt ett 13 hastortreservat inom kronoparken, Österbergsmurens domänreservat. Reservatfrågan blev aktuell - liksom i de flesta andra reservatärenden - då avverkning planerades i trakterna kring Österbergsmuren. Avverkningarna genomfördes naturligtvis också, och reservatet står nu som en ö i ett ordinarie brukat skogslandskap med åldrar från 60 år och nedåt. Detta var vid Rudolfs tjänstetillträde det enda reservatet på kronoparken.

När Rudolf Wallenius hade bekantat sig med sina domäner fann han att det trots allt fortfarande fanns smärre delar som hade grov och gammal skog, och med hans intresse inte bara för jakt utan även för naturvård agerade han för att få till stånd skydd för ytterligare tre smärre skogsområden på kronoparken.

Rudolf har beskrivit händelseförloppet som ledde fram till reservatbildning i de tre skogsområdena i ett manuskript, som jag har fått ta del av. Jag återger här tämligen ordagrant hans skildring, och

ger en kort beskrivning av dagsläget i reservaten.

Mombyåsens domänreservat

Rudolf Wallenius skriver om Mombyåsen: "På Botjärns bevakningstrakt på Ovensjö Kronopark fanns inga skyddade skogsområden när jag tillträdde min tjänst år 1948. På Mombyåsen med dess slutavverkningsbara bestånd fanns två fridlysta grövre tallar.

Vid planering av avverkningarna i början av 1950-talet hade jag ofta tankar på ett reservat omkring de båda tallarna. Vid ett tillfälle kom professor Olof Langlet till bevakningen för att forska i ett lärkbestånd vid kronojägarbostället och en provyta på Mombyåsen. Jag följde med upp till provytan och passade samtidigt på att visa de gamla tallarna som stod strax intill. Han borrade dem och ansåg att de var omkring 350 år gamla och att de borde skyddas. Revirförvaltaren Gustav Adolf Ridderstråle hade även förståelse för att området kring tallarna borde skyddas - på den tiden var det inte så vanligt att avsätta skog till skydd för avverkning.

En sommardag år 1957 kom byråchef Karl Oldertz från huvudkontoret i Stockholm för att titta på förslaget. Han fann det rätt intressant, särskilt när jag nämnde att det var en av traktens gamla tjäderspelplatser.

I närheten av de två fridlysta tallarna fanns även ett flertal andra grova tallar

som borde friställas från risiga granar för att synas bättre. Ett tiotal granar stämplades vid vårt besök och avverkadades en tid därefter. Det 2,3 hektar stora reservatets gränser rensades och utmärktes. Toppar och ris från de avverkade granarna samlades i högar och utkördes med häst efter senhöstens första snöfall för att undvika markskador.”

Bildande

Den 4 december 1957 bildades Mombyåsens domänreservat, ursprungligen bara 0,6 ha stort, men 22 december 1962 utvidgat till 2,3 ha. Det är fortfarande ett reservat som förvaltas av ägaren, nu Assi-Domän.

Koordinaterna i Rikets Nät är 67368 15319, fastigheten Ovensjö kronopark 1:1. Det är en gammal och grov tall-granskog med sparsamt med lågor. S om reservatet finns c:a 15 st. 200-åriga tallar.

Följande mer anmärkningsvärda arter har observerats: Spillkråka *Dryocopus martius*, 4, gott om bohål i de gamla tallarna, lavskrika *Perisoreus infaustus*, gammalav *Alectoria sarmentosa*, kattfotslav *Arthonia leucopellea*, gammelgranslav *Lecanactis abietina*, liten spiklav *Calicium parvum* och tickmussling *Antrodia heteromorpha*.

Kommentar

De skäl som anfördes vid bildandet av reservatet var väsentligen områdets mäktiga tallar. De är fortfarande den ”detalj” i naturen, som man mest fäster sig vid här. Stora ytor under tallarna är slät mark täckt av enbart mossor och lav. Fältskiktet är sparsamt, som det kan bli under mycket gamla och dominerande träd. Trädförnyringen är också sparsam. Det finns obetydliga mängder död ved.

Möjligheterna att finna rödlistade arter ligger sannolikt mer i framtiden.

Som kontrast till omgivande bestånd och till nästan all skog i Gästrikland framstår detta lilla reservat med sin begränsade fauna och flora ändå i dag som ett mirakel, en uppenbarelse från en förgången tid. Man kan beklaga att reservatet inte blev hundra gånger så stort, men Rudolfs ord ovan: ”på den tiden var det inte så vanligt att avsätta skog till skydd för avverkning” gör att man tacksamt tar emot det lilla som gavs.

Grävna Knippans naturreservat

Om Grävna Knippan skriver Rudolf Wallenius som följer: ”År 1951 hade jag fått jaktarrendet på skifte två inom Ovensjö kronopark, Gästriklands revir. En majkväll när morkullorna var lovliga på den tiden besökte jag ett mindre kalhygge strax söder om Päjanti-myren, där det förmodligen skulle finnas ett sträck. Om jag minns rätt så var det bevakningens enda hygge. Hur jakten avlöpte har jag glömt, men i vårskymningen hörde jag duvhöksungar skrika från den gamla skogen intill. Någon dag därefter fann jag även duvhökens ovanligt stora bo i en gammal fura.

I skogsområdet fanns även ett troligen flera hundra år gammalt grävlinggryt. Många kubikmeter jord var utgrävda ur en sydslutning, det största gryt jag har sett under mina skogsmannaår. Vintertid vistades ofta mårdar bland de gamla träden i vilka det fanns spillkråkebon, som var lämpliga daglegeplatser.

Några år därefter planerades avverkning av den gamla skogen. Av en gammal skogsförman på bevakningen fick jag reda på att år 1935 hade revirförvaltaren Einar Hedulff vid stämpling i området lämnat

alla de ovanligt grova tallarna, som han bedömde var för grova för normala sågramar.

Något år tidigare hade jag lyckats få det lilla reservatet på Mombyåsen fredat. Därför skrev jag ett brev till revirförvaltaren Folke Carlbom att det kvarvarande urskogslignande området vid Grävna Knippan borde skyddas. En dag i augusti kom en revirassistent för att titta på förslaget om ett domänreservat. Vi vandrade där någon timme och jag visade duvhöksboet och de ovanligt grova tallarna. Han ansåg området för stort tilltaget med hänsyn till dess stora ekonomiska värde. Revirförvaltaren hade emellertid en annan åsikt, ty en tid därefter anlände byråchef Odleritz, som direkt ansåg området lämpligt som reservat, särskilt när det låg mycket tillgängligt vid en bilväg."

Bildande

Grävna Knippans naturreservat, 12 ha barrskog, avsattes år 1959. År 1996 övergick det till naturreservat enligt naturvårdslagen. Koordinaterna i Rikets Nät är 67358 15359, fastigheten Ovensjö kronopark 1:1.

Reservatet innehåller grandominerad skog med granar till 150 års ålder och tallar mellan 200 och 375 år. Grövsta tallen är 80 cm i diameter.

Följande mer anmärkningsvärda arter har observerats: Tretåig hackspett *Picoides tridactylus*, 4, gråspett *Picus canus*, 3, spillkråka *Dryocopus martius*, 4, ormvråk *Buteo buteo*, hökuggla *Syrniala ulula*, knärot *Goodyera repens*, dvärghäxört *Circaea alpina*, grön sköldmossa *Buxbaumia viridis*, 4, lunglav *Lobaria pulmonaria*, garnlav *Alectoria sarmentosa*, kattfotslav *Arthonia leucopellea*, gammelgranslav

Lecanactis abietina, långskaftad ärgspik *Microcalicium arenarium*, lappticka *Amylocystis lapponica*, 3, rosenticka *Fomitopsis rosea*, 4, vågticka *Oligoporus undosus*, 2, ullticka *Phellinus ferrugineofuscus*, 4, gränsticka *Phellinus nigrolimitatus*, 4 och stjärntagging *Asterodon ferruginosus*, 4.

Kommentar

Grävna Knippan är ett namn som sätter myror i huvudet på många. Jag har ingen säker tolkning, men "knippen" eller "knippan" finns på flera ställen som beteckning på berg eller kulle. Att den är urgrävd framgår ju av Rudolfs skildring, nämligen av grävlingar. Det skulle alltså inte förvåna mig om namnet betyder just kullen med grävlingrytet.

Det är intressant att fundera över vilka skäl, som en gång framfördes för att bevara ett skogsområde som detta, och vilka naturvärden som nu betraktas som de främsta i området. Skogshistoria, förekomst av gamla och grova levande träd, och däggdjurs- och fågelfauna var vägledande för Rudolf. I dag har den döda veden och de rödlistade arterna kommit i fokus. Förekomsten i reservatet av åtskilliga rödlistade arter väger i dag mycket tungt. Vågtickan i hotkategori 2 och lapptickan i 3 är väl de "finaste" arterna där, som ger en försmak inför vad som kan komma att upptäckas. Området är nämligen mycket fragmentariskt inventerat.

I ett skogslandskap där nyckelbiotoperna utgör endast ca 2% av arealen och majoriteten av dessa nyckelbiotoper har mycket lägre naturvärden än Grävna Knippans naturreservat, är man oerhört tacksam för den insats som Rudolf Wallenius en gång gjorde, när han lyckades

få Domänverket intresserat av att avsätta området som reservat.

Sörjabäcken-reservatet

Om detta reservats tillkomst skriver Rudolf så här: "På 1950-60-talet kalavverkades ett flertal äldre bestånd på Botjärns bevakningstrakt. Jag fick veta att min humoristiske gamle vän Stug-Anders från Kungsberg ansåg att om jag fick hållas så kunde byborna snart se Svärdsjö kyrka (i Dalarna).

I skogen intill kronojägarbostället (det som sedan blev Sörjabäcken-reservatet) plockade min fru Anna varje höst familjens behov av blåbär och svamp. Hon hotade alltid att flytta om även den skogen avverkades. Med de ofta förekommande västliga och nordvästliga kalla vindarna ville även jag ha den skogen kvar.

I början av 1960-talet tog jag upp frågan med dåvarande revirförvaltaren Folke Carlbom. Vi besökte området, men något beslut fattades ej om ett eventuellt reservat. I mitten av 1960-talet fick reviret ny chef: Bo Wikmark. Jag tog på nytt upp frågan med honom.

År 1976 avverkades ett större skogsområde väster om den aktuella skogen och reservatfrågan blev allt mer aktuell. Först några år efter min pensionering år 1979 blev dock reservatet fastställt."

Bildande

Sörjabäckens domänreservat, 17 ha, bildades 25 januari 1985. Koordinater i Rikets Nät 67383 15349, fastighet Ovansjö kronopark 1:1, "Jordbrännan". Det beskrivs som en drygt hundraårig barrskog med grandominans. Sörjabäcken bildar gräns i söder och öster, och här växer fjälltolta.

Kommentar

En svamp- och blåbärsskog har fått bli kvar. Inga rödlistade arter är kända från området, men det är inte inventerat ur den synvinkeln. Arealen är stor i jämförelse med de tidigare bägge nämnda områdena. Som alltid när det gäller skog måste man tänka långsiktigt. Kanske kan denna skog i framtiden få stora naturvärden. I varje fall måste man tacka Rudolf och hans hustru Anna även för denna skyddade skog i en tid då varje litet bidrag till bevarandearbetet är värdefullt.

Den eviga konflikten

Svensk skog har under de senaste hundra-femtio åren alltid betraktats som huvudsakligen en råvarukälla. Dess betydelse som biotop och habitat för skogsarter av djur och växter har alltid kommit i andra hand. Fortfarande är det, om man talar om arealer eller virkesvolym, naturligtvis på samma vis, trots att den nya skogsvårdslagen framhåller miljö- och produktionsmålen som jämställda.

Att kampen alltid har varit hård för dem som har velat skydda någon liten rest från yxa och såg framgår t. ex. av följande rader om Hamra nationalpark i Karl-Erik Forsslunds "Fridlysta vildmarker" från 1915, sid. 151-152. Forsslund citerar först ett kommittéutlåtande: "... det märkligaste urskogsområde som inom Sveriges egentliga skogsområde ännu torde finnas ... ". Av de 28260 hektar produktiv skogsmark som fanns på Hamra kronopark, och som år 1907 fortfarande var urskog, föreslogs 23 hektar bli nationalpark. Denna siffra prutades sedan till 20 ha.

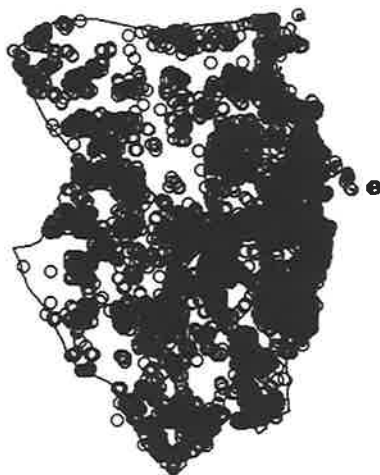
Situationen är i dag inte bättre än förr. När Skogsvårdsstyrelsens nyckelbiotop-inventerare för ett par år sedan fann ett 10

ha stort parti med tall upp emot 400 års ålder i Berghem i Yg i Färila klassade man det som den intressantaste nyckelbiotopen av 100 stycken och föreslog reservatbildning. Efter värdering och långa förhandlingar har man nu lyckats finansiera skyddet av hälften av denna areal genom bidrag från kommun, skogsstyrelse och naturvårdsverk. Den andra hälften är oskyddad och kommer förmodligen att avverkas.

Detta är den maktbalans som förefaller

råda alltså. Mot bakgrund av den får vi betrakta Rudolf Wallenius insatser som stora och för evigt värdefulla. Skog som undantas från avverkning kommer att få ett ständigt ökande biologiskt värde. Rudolf och Anna Wallenius bor fortfarande kvar i kronojägarbostället i Botjärn och är i full aktivitet. Yngre generationer av naturvårdare och botanister sänder dem härmed en tacksam hälsning.

Alla fynd i Gästrikland

OB

Växter som saknas eller den negativa utbredningskartan

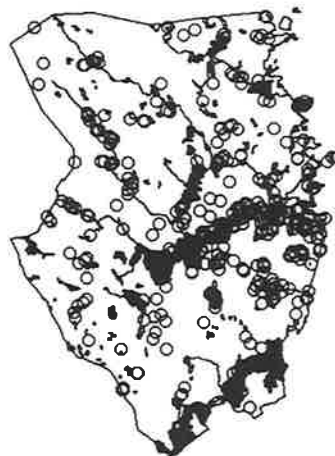
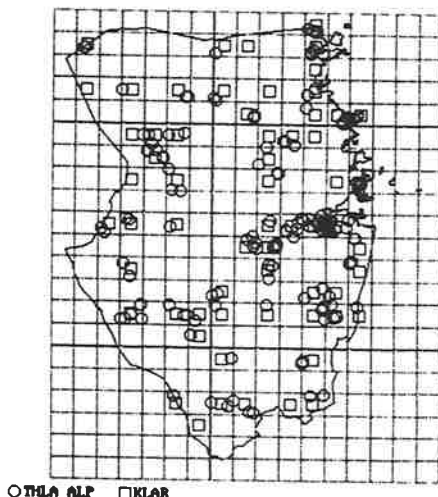
Peter Ståhl

Utforskningen av Gästriklands flora fyller sakta men säkert (?) ut den botaniska kartans vita fläckar. Just nu finns 149.478 artfynd från 12.665 lokaler i databasen. Tack vare att även de vanliga arterna alltid antecknas när de ingår i de vegetationsytor som inventeras kan vi räkna med mer än en prick per undersökt flöraruta för dessa. Detta ökar förstås noggrannheten i utbredningskartorna. Det finns till exempel i genomsnitt 12 noteringar av vitsippa per färdiginventerad flöraruta. De flesta arter som vi uppfattar som allmänna följer utbredningen av besökt lokaler. Men många visar besynnerliga luckor eller ojämnheter i sin utbredning. Det är om dem denna artikel handlar.

Projekt Gästriklands Flora är öppna för allehanda förklaringar till dessa utbredningsluckor.

Backskärvfro *Thlaspi alpestre*, en välkänd sentida invandrare, är inte så jämt spridd över landskapet som man skulle kunna tro. Det finns många färdiginventerade flörarutor där den inte hittats. Troligen har den en ofullbordad spridning.

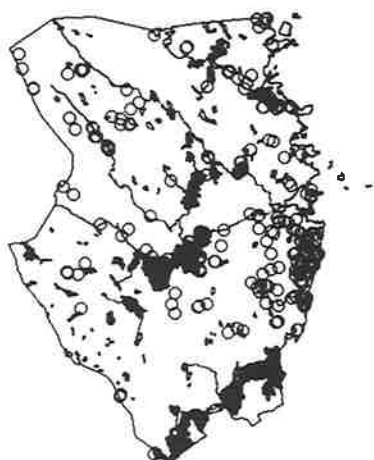
Åkervädd *Knautia arvensis* är ovanlig i delar av sydligaste Gästrikland trots att det här finns gott om odlad mark. På kartan förefaller den dessutom följa vissa vattendrag. Hur förklarar man den utbredningen?

○KNUT ARV

Åkervädden kan jämföras med ängsvädd *Succisa pratensis* som är mycket vanlig längs Dalälven men mindre allmän än åkervädden längs Gavleåbäckenet.

Tibast *Daphne mezereum* är förvånansvärt ojämnt utbredd med en utbredningslucka i Dalälvens avrinningsområde. I större delen av Gästrikland är den starkt knuten till kalkrikare jordar t ex kalkområdet sydost om Gävle och Bovik-Forsbacka längs östra Storsjön. I nordväst finns den även på kalkfattiga jordar.

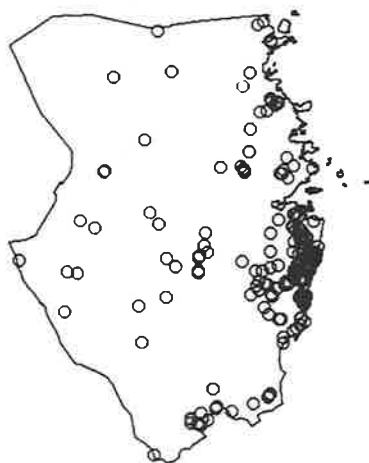
○ DAPH MEZ

Kärrfibbla *Crepis paludosa* visar en nästan identisk utbredningsbild men har fler lokaler, särskilt i nordväst.

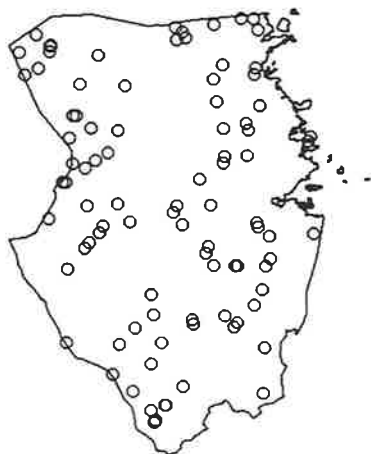
○ CREP PAL

Vårärt *Lathyrus vernus* som är en av våra bästa ledarter för kalkrika jordar visar att det inte saknas kalkpåverkade lokaler i Dalälvsområdet. Vilket gör utbredningsluckorna för kärrfibbla och tibast kring Dalälven än mer gåtfulla.

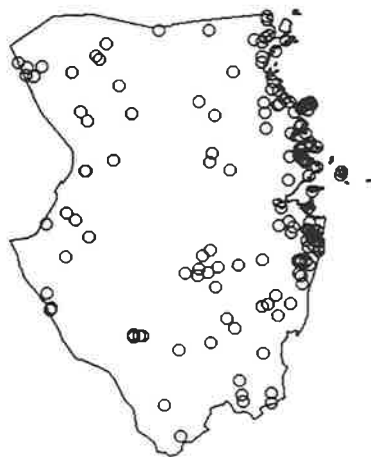
○ LATH VERN

Klotstarr *Carex globularis* har en nordostlig utbredning i Norden men inte i Gästrikland där den frånsett ett par fynd på Eskön saknas i kustområdet liksom i det kalkrika området sydost om Gävle. Lämpliga biotoper torde inte saknas så förklaringen får sökas i andra orsaker, kanske klimatiska.

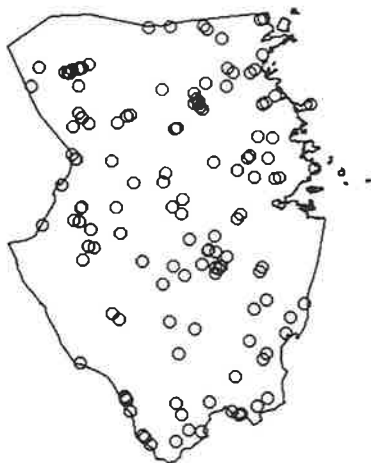
○ C GLOBUL

Kärrspira *Pedicularis palustris* är mycket vanligare i kustområdet än i inlandet och har en förbluffande utbredningslucka i centrala Gästrikland.

○ PEDI PAL

Löktåg *Juncus bulbosus* saknas liksom klotstarr i kalkområdet. En möjlig förklaring är att denna försurningsgynnade art också är kalkskyende.

○ JUNC BUL

Boletus luridus lurar i Gävle stadsträdgård

Ove Lennström

Stadsträdgården, inklusive Boulogner-skogen, är en anrik gammal park med en atrik och mogen trädsmansättning. Förutom de allra flesta inhemska trädarter, finnes även en stor andel införda. De flesta av träden är av anseelig ålder, planterade redan vid parkens anläggande i mitten av 1800 - talet.

Min resa till och från arbetet sker med cykel, delvis för att det är det smidigaste sättet att ta sig fram i en stad, men också på grund av den naturupplevelse det innebär att cykla genom parken. Jag färdas genom en allé av gamla lövträd. Här finns lind, alm, ek, lönn, men även arter vilka för våra svenska ögon kan tyckas ovanliga, till exempel är gråpoppel ett vanligt förekommande alléträd.

Cykels lov

970910 cyklar jag som vanligt till arbetet i en för årstiden pressande värme, vilket kommit att karaktärisera denna sensommar. På en slänt invid cykelbanan, mellan två pampiga lindar, ser jag plötsligt några grova soppar, vars fötter glimmar i vinrött. Jag stannar och tar upp en individ, registrerar den filtludet olivbruna hatten, de gula rören med sina röda mynningar, vilka blånar av min behandling, ser på foten med dess vinröda bas innesluten i en likafärgad "nätstrumpa". Visst är det Eldsopp *Boletus luridus* jag håller i min hand. Jag räknar till 22 stycken fruktkroppar. 970912 hittar jag i samma allé

ytterligare 12 fruktkroppar, denna gång under ek.

Eldsopp har jag endast funnit en gång tidigare runt Gävle. Det var 950906 vid Engeltöfta, Inre fjärden, norr om staden. Där växte den under björk, även om en stor bok i närheten kunde vara värdträdet. Läget vid Bottenhavet medför milda höstar, vilket gynnar en mängd inplanterade ädla lövträdsarter här, till exempel avenbok, bok, ek, lind och ask.

Utbredning

Eldsoppen är en värmekrävande art. Enligt Nordiska makromycetfloran har den sin nordgräns där den hemiboreala zonen möter den boreala, vilket bör vara vid ekens nordgräns. Eldsoppen uppges i nämnda flora vara tillfällig till sällsynt. Mykologiska Föreningens förteckning, Skivlingar och Soppar i Sydvästra Sverige, klassar Eldsoppen som mer eller mindre sällsynt inom undersökningsområdet. Ekologiska katalogen har den som tämligen allmän inom S. Mellansverige, Västkustområdet och SÖ Sverige. Ingen notering finnes för N. Mellansverige och uppåt landet.

Hur länge har *Boletus luridus* lurat under förnan i parken?

Svamparna lever större delen av sitt liv i det fördolda. Vi kan se deras aktivitet i form av röta på levande och döda organismer eller under den korta tid de

producerar fruktkroppar, men själva svampen är aldrig synlig. Vi vet därför mycket litet om svamparnas liv som mycel. Hyferna i ett mycel är så tunna, 0,002 - 0,02 mm tjocka, att vi ej kan se dem med blotta ögat. Lyckas vi att medelst lupp utpreparera hyfer i jord eller trä, är det oftast omöjligt att avgöra vilken svamp de tillhör.

Hur kan man då veta hur gammalt ett mycel kan bli?

Vi får förlita oss på fruktkropparna. Studier av häxringars växthastighet har visat att enskilda mycel kan vara flera hundra år gamla. Undersökningar av Haggtrattskivling *Clitocybe geotropa* i permanenta gräsanläggningar i England har pekat på den häpnadsväckande åldern av 700 år.

Hur är det då med min eldsopp, som jag aldrig sett fruktifiera under de 20 år jag kontinuerligt vistats i parken augusti - september?

För huvuddelen av alla svampar gäller att vi inte vet, om de överlever som mycel år från år, eller om de återetablerar sig med sporer varje ny växtsäsong. Svamparnas livscykel och fortplantning skiljer sig mycket från grupp till grupp, men gemensamt är att de bildar sporer. Sporema hos många svampar är mycket motståndskraftiga. De kan spridas med luft och vindar eller i vatten. De gror först när de hamnar i en miljö som passar dem. Det kan dröja årtal, men sporema kan ändå vara grobara. Basidiesvamparna, dit eldsoppen hör, har inte kön i vanlig bemärkelse, men sporema ger upphov till hyfer av olika parningstyp. Hyfer kan

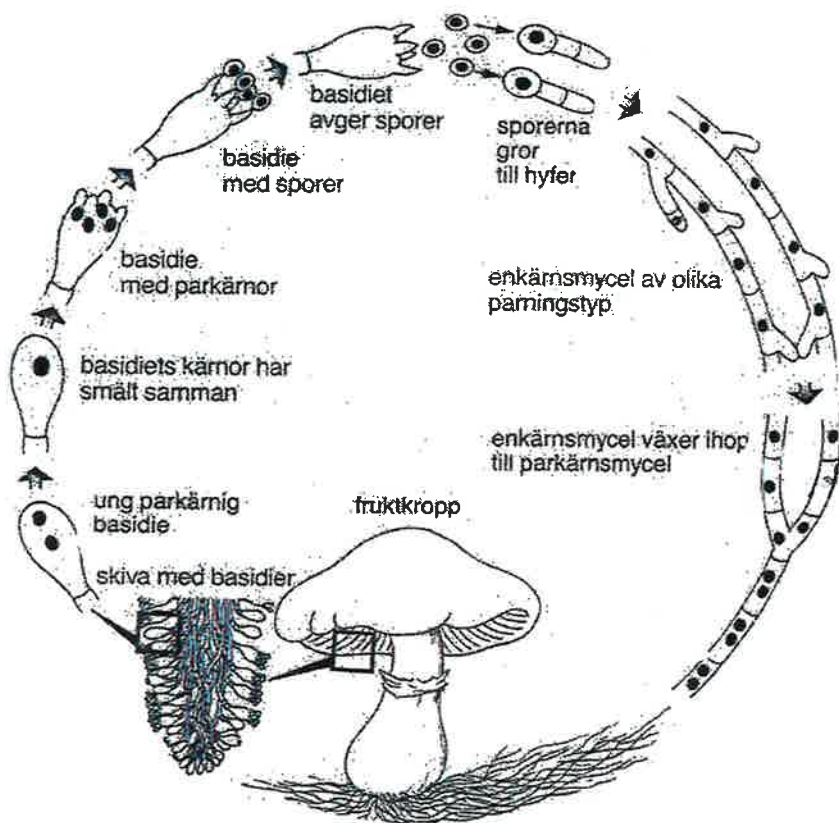
paras antingen genom att två hyfer växer ihop eller att en hyf och en spermatie smälter samman. I båda fallen bildas ett parkärnsmycel. Kärnornas sammansmältning ej till ett gemensamt arvsanlag utan samarbetar, tex för att utsöndra enzym av olika slag. Det är i parkärnsmycel-fasen svampen befinner sig större delen av sin livscykel. Kärnsammansmältningen sker i basidien och utgör en liten del av svampens liv. Parkärnsmycelet kan också föröka sig genom konidier och klamydosporer, förutom alternativet att bilda fruktkroppar. På eller i basidien sker blandningen av arvsanlagen med efterföljande meios varvid nya sporer kan bildas och livscykeln är slutet, se figur.

Att *Boletus luridus* befann sig i stadsparken sommaren 1997 kan som synes ha fler än en orsak, men sannolikheten att mycelet lurat i marken i över 100 år, fortfarande synbarligen fertilt, är för mig den mest fantasieggande lösningen.

Anmärkning: *Luridus* anspelar egentligen på svampens färg.

Källförteckning

- Hallingbäck, T. 1994: Ekologisk katalog över storsvampar. Naturvårdsverket.
- Hansen, L. & Knudsen, H. 1992: Nordic Macromycetes, vol 2. Nordsvamp, Copenhagen.
- Jacobsson, S. & Stridvall, A. & S. 1987: Skivlingar och Soppor i Sydvästra Sverige. Sveriges Mykologiska Förening.
- Petersen, J. 1995: Svamperiget. Det naturvidenskabelige Fakultet - Aarhus universitet.
- Strid, Å. 1988: Svampar - djur eller växter. Forskning och Framsteg nr: 6. sid. 4 - 7.

Eldsopp *Boletus luridus*, Stadsträdgården i Gävle.
Foto Ove Lennström 1997-09-12.

Årets fynd i Gästrikland 1997

Peter Ståhl

Här följer några godbitar bland 1997 års fynd. Den egentliga rapporteringen sker när fynden läses in i floradatabasen som också innehåller mer exakta uppgifter om fynden.

Socknar

Gä = Gävle stad	Ha = Hamrånge	He = Hedesunda
Hi = Hille	Jä = Järbo	Oc = Ockelbo
Ov = Ovensjö	Sa = Sandviken eg Högbö sn	To = Torsåker
Va = Valbo	År = Årsunda	Öf = Österfärnebo

Rapportörer

BIJ=Birger Jonsson	BHE=Birgitta Hellström
BNO=Bo Norell	DIN=Anders Delin
GBA = Gunnar Bakken	GHE=Gunni Hedquist
HHU=Hans Hultin	MBE=Magnus Bergström
LKI = Leif Kihlström	OLE = Ove Lennström
OWE=Olov Wedin	PST=Peter Ståhl

Bankrassing - *Lepidium densiflorum*

Ov, Störviks stn, BHE, Sa, Järbovägen x R80, BHE

Bergmynta - *Satureja vulgaris*

År, Bovik, LKI

Björnbrödd - *Tofieldia pulchra*

Oc, Källsjön, Stormuren, BNO.

2:a fyndet i Gstr!

Blåklint - *Centaurea cyanus*

He, Hedesunda NV kyrkan, PST;

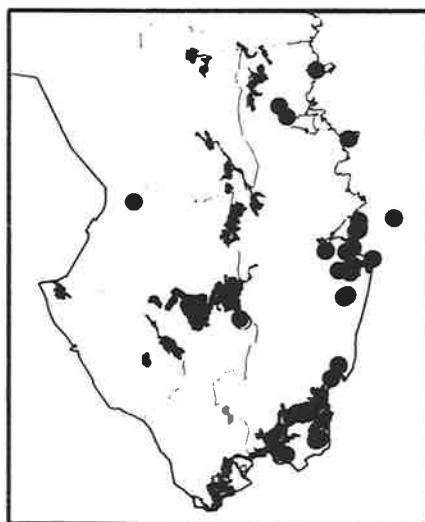
To, Malmjörn, vägkant, GHE

Bäcknate - *Potamogeton polygonifolius*

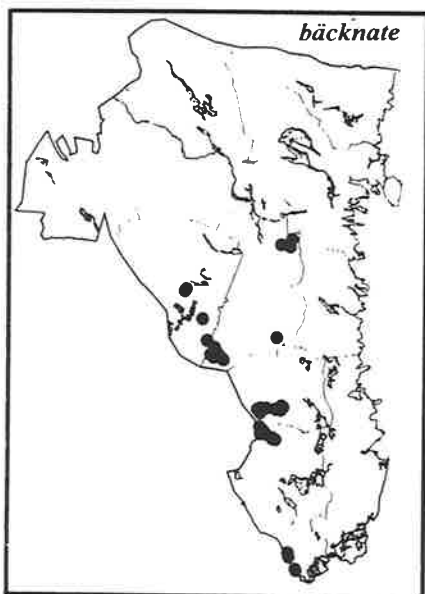
Oc, Holmsjöbäcken, BNO; Igeltj SV, BHE

Fjällgröe - *Poa alpina*

Va, Furuviik, parkeringen, PST

bergmynta

Växter i Hälsingland och Gästrikland 1/1998

Klasefibbla - *Crepis praemorsa*
To, Värnabackarna, återfynd, MBE

Knottblomster - *Microstylis monophyllos*
Va, Skoglund, 1 km NO, återfynd, PST;
Kubbo, Persboåsen, PST

Lind - *Tilia cordata*
Oc, Trollberget, GBA, BHE. Nordvästligt
fynd det 2:a i Oc.

Luddveronika - *Veronica opaca*
Gä, Sjukhuset, PST

Lövbinda - *Fallopia dumetorum*
Hi, Eskörönningen, Finnskärsharen, PST

Myskmåra - *Galium triflorum*
Öf, Öbynäset, BNO och
Oc, Holmsjöbäcken, BNO

Nästrot - *Neottia nidus avis*
Va, Brunnsvik (vid Storsjön), LKI.

Natt & dag - *Melampyrum nemorosum*
Ov, Näsbyuddens gravfält, förvildad, BHE

Oxtunga - *Anchusa officinalis*
Gä, Kungsback, Lilla fältet, GBA

Parkgröe - *Poa chaixii*
Oc, Svartbäcken, BNO, Kroksjö by, PST

Pimpinell - *Sanguisorba minor*
To, Prästhyttan, vägkant, GHE.

Ny för Gstr!

Pysslingtåg - *Juncus minutulus*
Oc, Svartbäcken, BNO; Sothålet 2 lok,
BHE mfl; Hi, Bosjön, PST

Fjällnejlika - *Lychnis alpina*
Oc, Rönnåsen, på hällar nedom branten,
återfynd, PST & Gill Read

Fjällsippa - *Dryas octopetala*
Gä, Ostkustbanan som Staffansbron, PST,

Ny för Gstr!

Flentimotej - *Phleum phleoides*
Va, Hemlingby, Västeråkm, PST

Granbräken - *Dryopteris cristata*
Öf, Öbynäset, BNO

Hundtunga - *Cynoglossum officinale*
Oc, Rönnåsen vid toppstugan, PST & Gill
Read.

1:a fyndet under inventeringen!

Höstlåsbräken - *Botrychium multifidum*
He, Söndagsmuren NO, GHE; Oc,
Jädraån, NV Tallås, PST mfl

Kamomill - *Chamomilla recutita*
To, Prästhyttan, vägkant, GHE

Ryl - *Chimaphila umbellata*

Gä, Strömsbro, Kristina Johansson-Moberg

Rödtoppa - *Odontites vulgaris*

Sa, Sandviken, Östanå, Johan Söderkrantz

Rödmalva - *Malva sylvestris*

To, Prästhyttan, vägkant, GHE. Bara sedd i Gävle hamn under 1800- och tidigt 1900-tal.

Sandviol - *Viola rupestris*

Va, Rörberg, öster om flygfältet, DIN; Ha, Sjökalla V, Åsbacken, PST

Saltnarv - *Spergularia salina*

Hi, Enmaren, PST.

Skogsbräsma - *Cardamine flexuosa*

Oc, Dunderåsen, PST & HHU

Skogsfru - *Epipogium aphyllum*

Oc, Holmsjöbäcken, 1 ex, PST, Hi, Bladmyran, OWE, Va, Sävasjön, 1 ex, BNO

Skogssvingel - *Festuca altissima*

Va, Änkans mosse, BIJ

Skruvning - *Ruppia cirrhosa*

Hi, Skommaren, Peter Hansson. Upptäkt 96 men kontrollbestämd 97.

Ny för Gstr. Svensk nordgräs!

Smågröe - *Poa pratensis* ssp *irrigata*

Jä, N om Järbo samhälle, MBE

Spenört - *Lasepitium latifolia*

Ha, Gåsholma, Sundsmar, PST

Sprödarv - *Myosoton aquaticum*

Gä, Brynäs, BNO

Styv fingerört - *Potentilla recta*

Ov, Storstviks stn, BHE. 2:a fyndet i Gstr!

Svenskfibbla - *Hieracium suecicum*

To, Värnabäckarna, MBE

Sötgräs - *Cinna latifolia*

Oc, Holmsjöbäcken, GHE & BNO.

Ny för Gstr!

Sumpviol - *Viola uliginosa*

Öf, Mattön, ny lokal, BNO; He, Råmsön, nya lokaler BNO

Sumpnycklar - *Dactylorhiza traunsterenii*

Va, Skoglund, 1 km NO, PST

Taggsallat - *Lactuca serriola*

Ov, Storstviks stn, GBA, BHE. Ny västgräns för denna art under spridning!

Trådveronika - *Veronica filiformis*

Gä, Brynäs, BNO

Torta - *Lactuca alpina*

Oc, Lissöratj, BHE; Trollberget 2 lok, BHE; Slinkmyrbgt, BHE; Häsängsbäcken SV Lingbo, OLE

Vippärt - *Lathyrus niger*

Öf, Torrön, 2 nya växtplatser, BNO

Vårarv - *Cerastium semidecandrum*

Hi, Trödje, DIN mfl

Vätters - *Lathraea squamaria*

He, Hyttön, PST, He, Råmsön, på flera platser, BNO

Åkerrättika - *Raphanus raphanistrum*

To, vid Tolven, BIJ

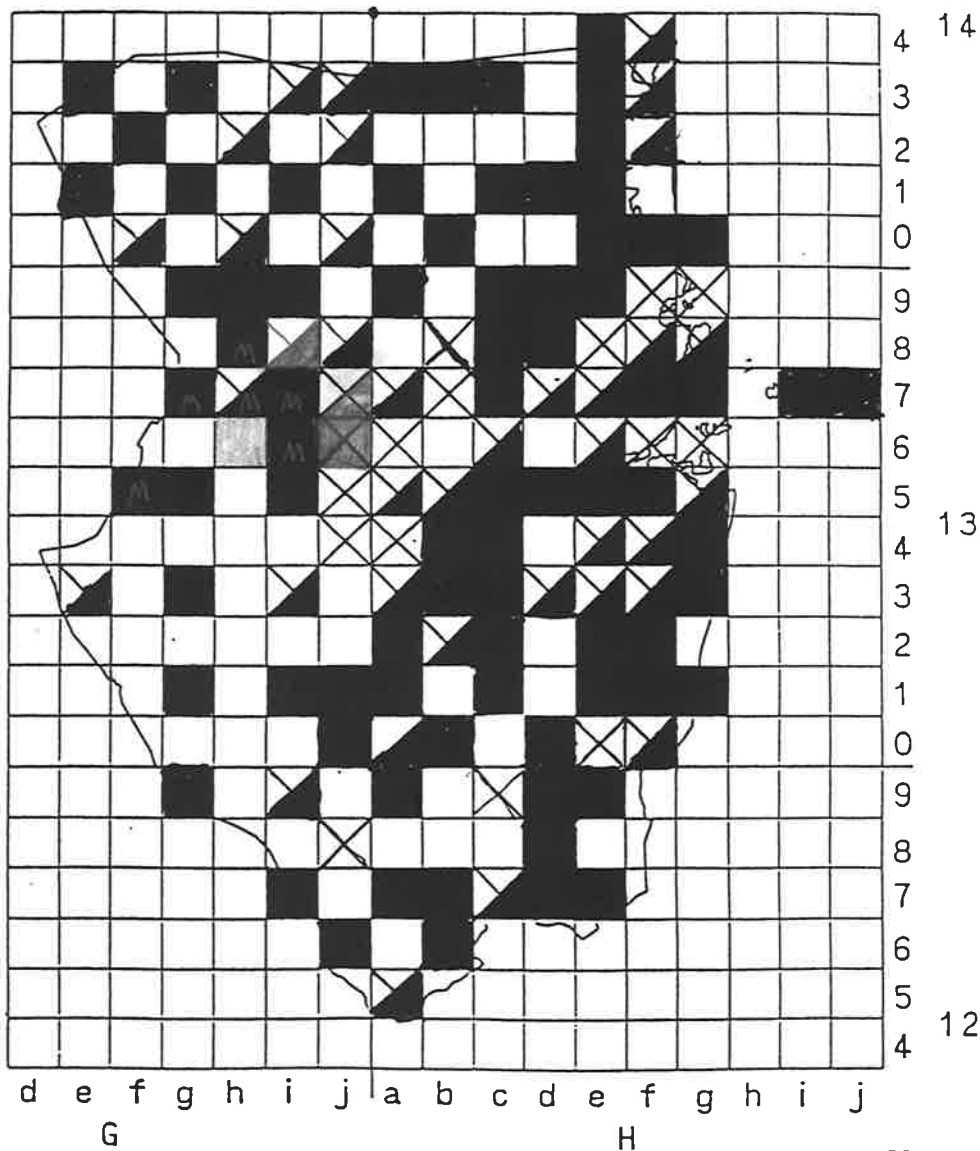
Ängsvårlök - *Gagea pratensis*

Gysinge herrgård, återfynd, PST

Ävjebrodd - *Limosella aquatica*

Hi, Eskön, vid badplatsen i byn, PST

Inventeringsläget i Gästrikland 1997-12-31

Blomskådare på nätet

Erling Jirle

1 september 1997 startade jag en liten e-postgrupp, "blom-net", för att snabbt kunna sprida information om fynd av intressanta kärlväxter i Norden. Ryktet spred sig, och i slutet av oktober hade 35 personer anmält intresse, främst svenskar, men även några norrmän.

Listan är öppen för alla botanister. Främst är den tänkt som en tipslista för udda arter, hittills har det mest rört sig om ruderaler. Men man skulle även kunna informera om exempelvis taxonomiska nyheter. All post går via mig, som sammanställer och skickar ut informationen till samtliga listmedlemmar. Detta för att hålla trafiken på en kontrollerbar nivå, vissa "fria" listor har en tendens att explodera i brev. Listan startade ju sent på växtsäsongen, så hittills har bara 7 utskick gjorts. Om du är intresserad av att vara med, skriv till mig, se e-postadress nedan.

Som en utveckling av blom-net har jag även snickrat ihop några hemsidor som går under namnet "Klubb 2000", (en travesti på fågelskådarnas Club 300). På dessa sidor finns alla blom-netutskick som gjorts samlade. Andra underavdelningar innehåller exkursionsrapporter, krysslister, "mystery plant" [den första var *Lobelia kalmii* L., red:s anm.], länkar till andra botanik-hemsidor mm.

Så om du har tillgång till Internet, ta en titt på; <http://www.pheromone.ekol.lu.se/klubb2000/index.html>

Erling Jirle, Måsvägen 10 B, 227 33 Lund,
046-12 80 66
e-post: Erling.Jirle@zoekol.lu.se

Botaniklänkar på Internet

<http://www-pp.hogia.net/bengt.stridh/SBF/botlankar.html>

En botaniskt märklig ravin i Ramsjö

Anders Delin

Under inventering av skogliga nyckelbiotoper i Ramsjö i norra Hälsingland på uppdrag av Stora Skog den 11 juni 1997 fick Lotta Skogh och jag nöjet att närmare studera en mycket märklig bäckravin, som innehåller ett par vitt skilda naturtyper med stora botaniska värden. I ravinen finns arter som är så sällsynta och skyddsvärda att jag väljer att inte avslöja dess läge i detta sammanhang. Tyvärr finns fortfarande risken att mycket sällsynta arter skadas genom insamling av material för undervisning. Detta är ett i och för sig vällovligt syfte, men om allt för många kommer på samma idé kan det få katastrofala följder.

Inom ramen för Stora Skogs nyckelbiotopsinventering och ekologiska landskapsplanering lägger Kjell Hedberg, bevakningschef i Hennan, ned ett stort intresse och arbete på att finna de ur naturvårdssynpunkt värdefullaste skogsområdena. Till sin hjälp har han Curt Eriksson i bolaget och flera av oss aktiva i Gävleborgs Botaniska Sällskap och Naturskyddsföreningen i Gävleborgs län. Kjell hade valt ut ett antal områden som på kartan eller vid hastiga besök på marken såg ut att ha stora naturvärden. Det var en lövbränna, en bergbrant med rätt mycket gamla träd, en sumpskog och den här skildrade ravinen.

I ravinens botten rinner en bäck. I SO avgränsas den av en brant, som längs ett hundratal meter är en upp till tio meter

hög lodyta. Denna vänder sig alltså mot NV. Nedom branten rinner bäcken brant, över ett antal små fall och forsar. I ett hörn, nära ett av fallen och den mot NV vända lodytan, låg is fortfarande kvar den 11 juni. I NV avgränsas ravinen nedtill av smärre lodytor och upptill av en mäktigare brant som är utskuren ur sedimentjord. Nedströms vidgas ravinen. Här rinner bäcken genom ett blockrikt men flackare parti, där den delvis tar sig fram under blocken. En stor del av detta flacka parti ser ut att vara påverkat av över- och genomsilning av bäckvatten vissa årstider. Hela området är klätt av gammal, tämligen bördig skog.

Skogstillstånd

Hela området har dimensionshuggits, men troligen därefter inte avverkats i någon större utsträckning. Bördig och tämligen grov granskog kring hundra års ålder kläder dalbotten. Denna torde vara ett brandrefugium. Måttliga mängder av lågor finns, bl.a. grova gamla tallågor från tiden för dimensionsavverkningarna eller tidigare.

I den sydostvända branten på sedimentjord står skog av samma ålder och äldre, som har brunnit, troligen år 1888. Det finns stora brandljud på tall, björk och asp, men också en stor mängd grövre och äldre träd som inte har några brandljud. En del av beståndet tycks alltså ha överlevt branden, andra delar tycks ha uppkommit

efter den. Skogen har hög bonitet och därför tämligen grova dimensioner. Här finns också tämligen rikligt med lågor, både av grov tall, som har legat åtminstone hundra år, och av asp och övriga trädslag i branten.

Ravinens mot NV vända lodyta

I denna lodyta finns ravinens ovanligaste arter och största naturvärden. Kärlväxtfloran inskränker sig till lopplummer (*Huperzia selago*), stensöta (*Polypodium vulgare*), hällebräken (*Woodsia ilvensis*), stenbräken (*Cystopteris fragilis*), hultbräken (*Thelypteris phegopteris*), hallon (*Rubus idaeus*) och harsyra (*Oxalis acetosella*). Bland mossorna märks stor äppelmossa (*Batrachia halleriana*), äppelmossa (*B. pomiformis*) och hjälmfrullania (*Frullania dilatata*).

Det är lavfloran som gör lodytan speciellt värdefull. Här finns skuggblåslav (*Hypogymnia vittata*), spatelbrosklav (*Ramalina pollinaria*) och två i Hälsingland stora rariteter, trådbrosklav (*R. thrausta*) och saffranslav (*Solorina crocea*).

Trådbrosklaven förekommer med rikligt med stora friska bålur på tre ställen, dels vid den nämnda isresten intill ett av fallen, dels i en stor lodyta 30 m SV därom och slutligen i en stora lodyta ytterligare 100 m längre mot SV. Sammanlagt täcker laven ett par kvadratmeter.

Saffranslav finns som ett par små bålur nära nederkanten av lodytan strax nedströms fallet med isresten.

Trådbrosklaven är extremt sällsynt i Hälsingland, under det senaste decenniet påträffad på gran endast på Tunderåsen i Alfta och där i mycket liten mängd. På sitt numer "vanligaste" substrat, lodytor, har

den påträffats på ett fåtal lokaler, alla i norra och nordvästra delen av landskapet. Av de fyra lokaler där jag har sett den är denna den klart rikaste med mycket välutvecklade bålur. De typiska soralen i ändarna på de krökta båländarna fanns vackert utvecklade och i mycket stora mängder.

Saffranslaven, som Lotta fann, är en fjällart, som är mycket ovanlig i Hälsingland. De få fynden är gjorda i norra och nordvästra Hälsingland, mest på lokaler som liknar denna, med kallt och fuktigt lokalklimat och länge kvarliggande snö eller is.

Ravinens botten, med bäckstränder och bredare blockrik dalbotten nedom ravin

Bäcken sätter sin prägel på stora delar av detta område, genom stänk, periodvis översvämning och genomsilning mellan block. Vegetationen är frodig och artrik, med arter som har höga anspråk på näring som kranshakmossa och vitpyrola.

Endast några av de för biotopen mest karaktäristiska kärlväxtarterna nämns här: dvärglummer (*Selaginella selaginoides*), på torven i bäckfårans kant, strutbräken (*Matteuccia struthiopteris*), trolldruva (*Actaea spicata*), hägg (*Prunus padus*), slätterblomma (*Parnassia palustris*), på torven i bäckfårans kant, mossviol (*Viola epipsila*), vitpyrola (*Pyrola rotundifolia*), olvon (*Viburnum opulus*), knärot (*Good-yera repens*).

Av lavar fann vi bland annat gamlav (*Alectoria sarmentosa*) på grangrenar och gyttelav (*Pannaria pezizoides*) på block i bäcken.

En gränsticka (*Phellinus nigrolimitatus*) hittades på en grov tallåga.

Ravinens mot SO vända lodyta

Denna är betydligt mindre än lodytan på motsatta sidan, och mer uppsplittrad. I den finns en grotta med c:a 2 X 2 X 5 meters utsträckning. Här växer stenbräken (*Cystopteris fragilis*), guldlockmossa (*Homalothecium sericeum*), cypressfläta (*Hypnum cupressiforme*), bårdlav (*Nephroma parile*) och fjällig filtlav (*Peltigera praetextata*).

Den branta sydostvända sluttningen i sedimentjord

Denna brant har väldränerad, bitvis ganska torr, mineraljord och är på grund av sin exposition varm. Den är bevuxen med skog som är ganska gles och öppen, särskilt vår och höst på grund av det stora inslaget av lövträd.

Här växer bl.a. följande kärlväxter: skavfräken (*Equisetum hiemale*), troll-druva (*Actaea spicata*), rikligt, smultron (*Fragaria vesca*), underviol (*Viola mirabilis*), på någon kvadratmeter i nedre delen av branten, ängsviol (*Viola canina*), grönpyrola (*Pyrola chlorantha*), klockpyrola (*P. media*), på ett par kvadratmeter, kattfot (*Antennaria dioica*), slätterfibbla (*Hypochaeris maculata*), flockfibbla (*Hieracium umbellatum*), skogsfibbla (*Hieracium*, gruppen *sylvaticiformia*), liljekonvalj (*Convallaria majalis*), bergslok (*Melica nutans*), bergör (*Calamagrostis epigejos*), vispstarr (*Carex digitata*), grönkulla (*Coeloglossum viride*), ett ex. och nattviol (*Platanthera bifolia*).

Vedtrappmossa (*Anastrophyllum hel-lerianum*) hittades på en grov tallåga.

Av lavar fanns bland annat stiftgelélav (*Collema furfuraceum*) och skinnlav

(*Leptogium saturninum*) på asp och lunglav (*Lobaria pulmonaria*), på liggande sälg.

Svampfloran här omfattade bl.a. följande arter: citronticka (*Antrrodia xantha*), på asp, dallergroppa (*Merulius tremellosus*) på asplåga, barkticka (*Oxyporus corticola*), på asp och vedticka (*Phellinus viticola*) på gran.

Skogen i branten liknar mest en gammal lövbränna, som allt mer övergår i barrskog. Några arter i branten är kända för att vara gynnade av brand och hålla sig länge kvar, nämligen klockpyrola, grönkulla och nattviol.

Naturvärden

Denna ravin innehåller ett sådant koncentrat av olika naturtyper och sällsynta arter att den förtjänar att skyddas från ingrepp. En stor del av naturvärdena är knutna till den relativt gamla skogen, som inom ramen för Stora Skogs ekologiska landskapsplanering troligen kommer att undantas från avverkning.

Andra planerade ingrepp i miljön är inte kända, utom det ständigt pågående nedfallet av svavel- och salpetersyra från industrisamhälle och trafik. Mot detta har man små möjligheter att skydda sig. Emellertid tycks trådbrosklaven på denna lokal vara mycket frisk och livskraftig, att döma av de vackra bälarna med rikligt med soral och inte så stora svarta bälpartier. På andra lokaler kan man se rikligt med svartnade bäldeklar, sannolikt som ett led i vissnande eller döende.

Den som vill besöka lokalen bör ta kontakt med Kjell Hedberg, Stora Skog i Hennan, 0651-60150. Besök där bör göras i förtroende och med stor ansvarskänsla. Lokalens läge bör inte avslöjas för andra.

I dessa dagar med stort intresse för skogens signalarter och för artkännedom inom områdena mossor, lavar och svampar, är det normalt och vanligt att man lägger upp ett eget referensherbarium, som kan användas för att artbestämma fynd man gör på andra platser i framtiden. Tyvärr

kan det leda till att vissa extremt sällsynta arter decimeras. Det finns ju hundratals personer i landet som har samma lovvärda ambition. Om alla skulle förse sig med eget jämförelsematerial från en plats som denna skulle populationen skadas.

Fågellänkar på Internet

<http://www-pp.hogia.net/bengt.stridh/fagellank.html>

Blomprat

Kassör i GÄBS

Genom ett redaktionellt misstag har det på s. 2 i de två senaste VÄX-numren råkat stå fel namn vad gäller GÄBS kassör. Bo Norell är vår kassör och ingen annan.

Tävlingssvar

I förra numret hade vi en tävling där det gällde att identifiera växtarten på fotot. Pappersbildens kvalitet var inte så bra från början och i trycket blev kvaliteten tyvärr väsentligt sämre. Shit happens.

Bilden föreställde i alla fall häckvicker, vilket sannerligen inte var så lätt att se. Ett femtontal medlemmar hörde av sig. De flesta gissade på smållvedel. Den som först kom med rätt svar var Åke Ågren, Söderhamn, och som belöning fick han den utlovade Ahlners Iggöflora.

Flitigaste mötesdeltagaren

Åke Ågren är den enda som varit med på alla höstmöten och alla årsmöten enligt egen utsago. 7 februari fyllde han dessutom 70 år. Hela GÄBS inklusive en 40-åring i redaktionen gratulerar!

Flora Nordica

Personalen i Flora Nordica består för närvarande av Bengt Jonsell, Thomas Karlsson, Ulla-Maj Hultgård, Eva Persson, Nette Bygren och Magdalena Agestam.

Arbetet med den första volymen har varit mera omfattande än vad man från början troit. Man beräknar nu att den första volymen skall komma ut under 1999. Vilken fin avslutning på detta århundrande!

Natur i Gävle kommun - 3 nya broschyrer

Floden av publikationer från Gävle kommuns miljökontor fortsätter. Nu är det tre broschyrer i serien Natur i Gävle kommun. Alla broschyrer är uppdelade på 16 sidor, som utvikta är i A3-storlek. Broschyerna är illustrerade med kartor, teckningar och foton på miljöer och arter.

Odlingslandskapet vid Införå

Historik, hävd och flora vid ett gammalt kolartorp.

Odlingslandskapet vid Grinduga

Historik, hävd och flora vid ett småskaligt jordbruk från medeltiden.

Odlingslandskapet vid Lågbo

Historik, hävd och flora i ett bodlandsområde vid Dalälven.

Värdefull natur i Gävleborg

Den nya boken Värdefull natur i Gävleborg släpptes på en vernissage den 20 februari hos Länsstyrelsen i Gävle. Mer än 1200 enskilda områden beskrivs i boken.

Studerandestipendier till botanikdagarna

Svenska Botaniska Föreningens (SBF) botanikdagmar hålls i Saxnäs i slutet av juli. Varje år delar SBF ut stipendier till studerande till dessa botanikdagmar. Håll utkik i kommande nummer av Svensk Botanisk Tidskrift (SBT) för mera info om botanikdagarna och stipendierna. Eftersom SBT är försenad i sin utgivning kommer utlysningen troligen i något av numren 4, 5 eller 6 för 1997.

Natur i Norr

“är väl ändå det viktigaste organet för norrländsk faunistik och floristik, trots allt. Undantaget fåglar som det skrivs nog mycket om oss förutan.” (Redaktionen ordar i Natur i Norr häfte 2 1997).

Nörst hör Rödblärar och VÄX hemma om inte i Norrland?

Hallands flora

Kjell Georgson m fl

Hallandsnaturen är rik på kontraster: milslånga sandstränder, klippkust och skärgård, bördig odlingsbygd, örtbackar och lumliga sydbranter, stora myrar och karg barrskog. Kustklimatet ger floran en atlantisk prägel – i ljungheden växer fortfarande den vackra härginsten.

I ett sådant landskap finns det gott om smultronställen. I *Hallands flora* skildras mer än sextio botaniskt intressanta platser i text och bild. Använd boken som guide på egna strövtåg i landskapet!

Här presenteras alla Hallands växter, med uppgift om första fynd, förekomst nu och förr samt miljökrav. Av de totalt 1 903 växterna räknas 1 278 som bofasta, medan 625 är eller har varit tillfälliga gäster. Mer än 100 arter är avbildade i färg. Fyndställen ges med stor noggrannhet för sällsyntheter; 558 utbredningar visas på karta. För många växter anges folkliga namn och bruk. Förhållandet till människan belyses – är växten hotad, gynnad, eller rentav beroende av våra åtgärder? Nästan hälften av Hallands växter har kommit in med människans hjälp de senaste 300 åren!

Första uppgiften om en halländsk växt är från 1623. På 1700-talet skrev Linnés lärjungar Lars Montin och Pehr Osbeck floraförteckningar, 1817–19 kom Elias Fries' *Flora hallandica*, och 1924 publicerades *Hallands växter* av Fredrik Ahlfvengren.

Den nutida floran inventerades mellan 1979 och 1995. Hundra personer deltog; landskapets alla delar besöktes, och totalt registrerades mer än 105 000 uppgifter om 1 538 blomväxter och ormbunkar. Man har också gått igenom de offentliga herbarierna och litteraturen.

Hallands flora sammanfattar det vi vet om landskapets växtvärld och ger en solid grund för att följa floras förändringar i framtiden.

Hallands flora av Kjell Georgson m fl, 798 sidor, 158 bilder varav 130 i färg, 558 utbredningskartor. ISBN 91-972863-0-3. Pris inbunden 285 kr inkl moms + 100 kr för porto.

Beställ genom att sätta in 385 kr på postgiro 48 79 1-0 Svensk Botanisk Tidskrift. Glöm ej namn och adress! Skriv "Hallandsfloran" på talongen. Vill du ha faktura så ring och beställ. 046-222 89 65.

Priset gäller för leverans i Sverige. Till övriga nordiska länder kostar porto och postgiroavgift 300 kr, totalt 585 kr.

Skyddsvärda lavar i sydvästra Sverige

Ulf Arup, Stefan Ekman, Jan Eric Mattsson & Ingvar Kärnefelt

Lavarna har sedan mitten på 1800-talet ansetts som goda mätare på graden av föroreningar och förändringar av vegetationen. Genom att vi i Sverige turligt nog haft förutseende forskning, som har givit oss unika baskunskaper om lavfloran i Sverige, kan projektet Hotade lavar i södra Sverige presentera unika jämförelser mellan situationen för ca 50 år sedan och den vi har idag. Södra Sverige har under lång tid kraftigt påverkats av föroreningar och dessutom starkt förändrats på grund av mänskliga aktiviteter inom jord- och skogsbruk samt expansion av tätorter. Detta har medfört att vissa arter hotas till sin existens eller till och med försvinner.

Skyddsvärda lavar i sydvästra Sverige är en fullödlig redogörelse av lavfloran i olika biotoper. 116 hotade lavar presenteras i detalj med färgbilder, beskrivningar och förekomster. I inledande kapitel diskuterar lavfloran i relation till miljö, kontinuitet, indikatorarter och värdepyramider. Skyddsvärda områden och skötsel förslag presenteras och regionens ansvar i större perspektiv fokuseras.

Boken är en ovärderlig tillgång för naturvårdare, naturbrukare och inte minst amatörer. Många av de avbildade lavarna har inte tidigare återgivits i färg.

Välkommen att besöka pärlorna i den sydvästsvenska naturen.

Skyddsvärda lavar i sydvästra Sverige av Ulf Arup, Stefan Ekman, Jan Eric Mattsson & Ingvar Kärnefelt. 280 sidor. 163 färgbilder, 36 svartvita foton, 113 utbredningskartor. ISBN 91-972863-1-1. Pris inbunden 300 kr inkl moms + 65 kr för porto och emballage.

Beställ genom att sätta in 365 kr på postgiro 48 79 11 - 0 Svensk Botanisk Tidskrift. Glöm ej namn och adress! Skriv "Skyddsvärda lavar" på talongen. Vill du ha faktura så ring och beställ. 046-222 89 65.

Priset gäller för leverans i Sverige. Till övriga nordiska länder kostar porto + emballage 130 kr. Totalt 430 kr.

Floran i Oskarshamns kommun

Åke Rühling

Floran i Oskarshamns kommun vänder sig till alla växt- och naturintresserade som bor i eller besöker kommunen. Oskarshamns kommun omfattar huvudsakligen Misterhults, Kristdala och Döderhults församlingar samt Oskarshamns stad, tillsammans ca 1050 km². Åke Rühling har följt floran i området sedan 50-talet och inventerat den i detalj de senaste 20 åren.

Floran är inte bara en sammanställning över vilka växter som finns i kommunen idag utan även en grundlig genomgång av litteratur och herbariesamlingar och ger en bra bild över florans och vegetationens förändring genom historien.

Framträdande och centralt i boken är ett kapitel om värdefulla naturområden som på ett enkelt sätt beskriver var de intressanta och lite speciella växtmiljöerna finns i kommunen samt hur man tar sig dit.

Själva artdelen som upptar något mer än hälften av boken beskriver ingående hur de olika växterna förekommer i Oskarshamns kommun, äldsta kända fynd samt hur vanlig växten är idag. För de mest sällsynta växterna anges även samtliga fyndställen och dessutom finns 189 utbredningskartor. Av de totalt 1330 funna arterna, underarterna och varieteterna är ca 1200 funna under de senaste 20 åren och drygt 100 som hittats tidigare har inte återfunnits.

Åke Rühlings flora över Oskarshamns kommun är ett utmärkt standardverk över kommunens natur och flora. Den är en unik faktasammanställning som har mycket få motsvarigheter i Sverige men man kan hoppas att Floran över Oskarshamns kommun kan inspirera andra botanister till att göra motsvarande sammanställning för sina hemkommuner.

Floran i Oskarshamns kommun av Åke Rühling. 327 sidor. 120 bilder varav 80 i färg, 189 utbredningskartor. ISBN 91-972863-2-X. Pris inbunden 250 kr inkl moms + 75 kr för porto och emballage.

Beställ genom att sätta in 325 kr på postgiro 48 79 11 - 0 Svensk Botanisk Tidskrift. Glöm ej namn och adress! Skriv "Oskarshamnsfloran" på talongen. Vill du ha faktura så ring och beställ. 046-222 89 65.

Priset gäller för leverans i Sverige. Till övriga nordiska länder kostar porto + emballage 125 kr. Totalt 375 kr.

Lunds Botaniska Förening säljer

I Linnés hjulspår runt Skåne

av

Sven Snogerup och Mats Jörgensen

I april 1749 lämnade Carl von Linné Uppsala för att under två och en halv månader resa runt i Skåne och noggrant studera och nedteckna iakttagelser om Skånes ekonomi, naturresurser, flora och fauna.

Resan gick från Loshult i norr via Åhus och Österlen i öster till Skanör och Falsterbo i sydväst därefter norrut mot Hallandsåsen och tvärs över Skåne mot Kristianstad och norrut mot Småland. Under resans gång besöktes både större och mindre orter, och överallt noterade Linné växtarter - både rara och triviala - och kommenterade byggnader, föremål, sjukdomar och folklivet.

Efter resan konstaterade Linné att det skånska landskapet "icke allenast ibland alla Swänska är det behageligaste och mildaste, utan ock täflar med de mästa i Europa".

Allt detta skedde för snart 250 år sedan. Hur mycket kan vi ännu se av den väg där Linnés vagnshjul rullade? Vad har hänt med kulturföremål och den skånska vegetationen sedan dess? Minst lika intressant är frågan hur och varför dessa förändringar har skett. Hur mycket beror på människan? Hur mycket beror på klimatförändringar eller växternas egen inneboende dynamik?

För att finna svaren har fotografen Matz Jörgensen och botanisten Sven Snogerup tillsammans rest runt Skåne. De har studerat det nutida landskapet och jämfört det med Linnés uppgifter från sin skånska resa år 1749. Resultatet är ett spännande möte mellan nutid och förfluten tid, där historien uppgår i nuet och nuet speglas i det förflutna.

I Linnés hjulspår runt Skåne av Sven Snogerup och Matz Jörgensen. 152 sidor. 144 färgbilder. Atlantis förlag. ISBN 91-7486-365-7. Pris hos oss 250 kr + 50 kr för porto och emballage.

Beställ genom att sätta in 300 kr på postgiro 41 13 00 - 7 Lunds Botaniska Förening. Glöm ej namn och adress! Skriv "Linnéboken" på talongen. Vill du ha faktura så beställ på adress Lunds Botaniska Förening Ö Vallgatan 18 223 61 Lund eller telefon 046-222 89 65.

Priset gäller för leverans i Sverige. Till övriga nordiska länder är porto och postgiroavgift 100 kr, totalt 350 kr.

Medföljer som tidningsbilaga till Svensk Botanisk Tidskrift vol 91 häfte 3.

Botanikträffar med Gästriklands flora

Alla inneträffar på Studieförbundet (Nygatan 17). Alla botanikintresserade är varmt välkomna

Tisdag den 27 jan kl 19.00.

Cirkelträff: Projekt Gästriklands Flora
Värdefull natur i Ockelbo. Maria Lind sammanställer uppgifter om naturvärden. Vad kan GÄBS bidra med?

Fettisdag den 24 feb kl 19.00.

Cirkelträff: Projekt Gästriklands Flora
Vargår landskapsgränsen? Floraväxteriet 1997 (om sammanställningen är klar).

Tisdag den 10 mars kl 19.00

I Hulténs fotspår - Barbro Risberg berättar och visar bilder från resor i boreala delar av norra halvklotet.

Tisdag den 24 mars kl 19.00.

ELP-planering i kalkområdet. Vi granskar Korsnäs landskapsplaner inom kalkområdet söder om Gävle. Kommer den biologiska mångfalden att säkras?

Tisdag den 28 april kl 19.00.

Cirkelträff: Projekt Gästriklands Flora
Vad innehåller databasen över Gästriklands flora efter 8 års inventering? Bengt-Olof Lundinger presenterar läget.

Lördagen den 16 maj kl 09.00

Samling utanför konserthuset. Växter i Stenbäcksravinen.

Hur är årets blomning av vätteros? Ledare: Bo Norell och Gunnar Bakken.

Tisdag den 26 maj kl 18.00

Samling utanför konserthuset. Vårutflykt till någon lämplig lokal. Ledare: Peter Ståhl.

Lördag den 13 juni kl 09.00

Samling utanför konserthuset

Sävasjön. En av Gästriklands märkligaste växtlokaler: Vi räknar med få uppleva blommande guckusko, nästrot och storrams - kanske stor låsbräken. Ledare: Birger Jonsson och Birgitta Hellström

5 - 9 juli Inventerarmöte I

Årsunda kommer att vara bas men inventering kommer att ske över en stor del av landskapet. Observera att vi denna gång börjar på Söndagen. Samling: Årsunda skola kl 10.00. **Anmälan** till Gunni Hedkvist 026.290211 eller Peter Ståhl 026. 187278

1-2 augusti Inventerarmöte II

Under skogsfruns blomning. Samling: Årsundaskola kl 9.00. **Anmälan** till Gunni Hedkvist 026.290211 eller Peter Ståhl 026. 187278

Råd till författare i VÄX

Vi i redaktionen är naturligtvis mycket tacksamma för alla manus vi får, oavsett om de är skrivna för hand, på skrivmaskin, på dator eller mera ortodox inhackade på stentavla.

🍏 *Manus på diskett* skickar du till Bengt Stridh, Uddstigen 4, 725 91 Västerås, 021/522 58 (även fax), e-mail: bengt.stridh@mailbox.hogia.net. **Bifoga alltid en utskrift av din artikel.**

🍏 *Manus i andra tillstånd* skickar du i god tid före manusstopp till Gunnar Nilsson, Brunnsgatan 78, 802 51 Gävle, 026/65 36 01, för inskrivning till dator.

Vi är mycket tacksamma för alla illustrationer.

Till sist en vädjan: Kom ihåg att hålla tiden för manusstopp!!!

Medverka i VÄX

Gläd dina medbotanister genom att skriva om växtfynd, exkursioner, ny litteratur, skicka in intressanta tidningsklipp etc!

Manusstopp

31 mars 1998

Innehåll

- 3 Årsmöte lördag den 21 mars.
- 4 GÄBS höstmöte 1997. *Ove Lennström.*
- 6 Gästriklands Flora - 3 år kvar! *Peter Ståhl.*
- 8 Rudolf Wallenius, skoglig naturvårdare. *Anders Delin.*
- 13 Växter som saknas eller den negativa utbredningskartan. *Peter Ståhl.*
- 16 *Boletus luridus* lurar i Gävle stadsträdgård. *Ove Lennström.*
- 20 Årets fynd i Gästrikland 1997. *Peter Ståhl.*
- 23 Inventeringsläget i Gästrikland 1997-12-31. *Gunnar Nilsson.*
- 24 Blomskådare på nätet. *Erling Jirle.*
- 25 En botanisk märklig ravin i Ramsjö. *Anders Delin.*
- 28 Blomprat.
- 34 Kalendarium.